

Група 01. Історія України. Урок 82. Український «самвидав»: теми, ідеї, автори. Гісем 11 клас с. 130.

Практичне заняття 2. Український «самвидав»: теми, ідеї, автори

ПРИГАДАЙТЕ: 1. Що таке «самвидав»? 2. Коли він з'явився? 3. Наведіть факти, що характеризують розвиток «самвидаву». 4. Як влада реагувала на поширення «самвидаву»?

МЕТА: на основі аналізу творів українського «самвидаву» цього періоду визначити особливості його тематики, ідей та складу авторів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

За додатковими джерелами інформації ознайомитися зі змістом творів «самвидаву» періоду «застою» і виконати завдання:

1. Проаналізуйте тематику творів тогочасного українського «самвидаву».
2. Проаналізуйте ідейне навантаження творів українського «самвидаву» цієї доби.
3. Проаналізуйте склад авторів українського «самвидаву» періоду «застою».

ХІД ЗАНЯТТЯ

1. Об'єднайтеся в малі групи за тематикою підготовлених завдань, обговоріть результати їх виконання й визначте найцікавіші роботи.
2. Представте класу спільні висновки, яких ви дійшли під час роботи в малих групах.
3. Презентуйте визначені в групах найцікавіші з виконаних до уроку завдань.
4. Зробіть висновки відповідно до мети заняття.

Документи розповідають

Уривок зі статті І. Бітюка «Самвидав — альфа і омега»

...Першу згадку терміна знаходимо в 1973 р. в «Енциклопедії українознавства», виданій у Парижі — Нью-Йорку Науковим товариством ім. Т. Шевченка. Автори статті зазначають, що він походить від російського «самиздат» і означає «видавані в СРСР поза цензурою підпільні («захалавні») листівки, брошури, книги й серійні видання, що є одним з проявів Руху опору». Що ж до України, то тут термін «самвидав» чи не вперше означено в «Літературознавчому словнику-довіднику» (1997 р.):

«Позацензурне нелегальне видання поетичних збірок, альманахів, журналів, окремих творів і т. п., здійснюване машинописним способом».

Найбільш логічним поясненням, розширюванням терміна «самвидав» 1960—1980-х рр. у країнах соціалістичного табору та республіках СРСР, на думку О. Обертаса, можна вважати слова письменника В. Буковського: «Сам пишу, сам рецензую, сам видаю, сам поширюю і сам відсиджую за це», але це визначення не наукове...

Часом розвитку «самвидаву» вважають кінець 1950-х — 1960-ті рр. Він став реакцією на жорстку цензуру та репресії наприкінці «відлиги»... Будучи спочатку суто літературним, переважно поетичним, «самвидав» у 1963—1965 рр. стрімко політизувався. З'явилася політична публіцистика, часто анонімна, а в другій половині 60-х рр. — уже відкрита: статті й листи протесту з приводу репресій... Автори, як правило, давали читати твори за умови, що читач передрукує тексти на друкарській машинці й поверне оригінал разом із 5—6 копіями. Таким чином, оцінити розповсюдження «самвидаву», а тим паче його масштаби фактично неможливо. Та й чи важливо за великим рахунком саме це...

Які особливості «самвидаву» визначено у джерелі?

Уривок зі статті О. Обертаса «Небога від Бога»

7 квітня 2011 р. на 80-му році життя померла Михайлина Хомівна Коцюбинська, одна з моральних авторитетів та інтелектуальних символів «шістдесятництва»; ...племінниця класика української літератури Михайла Коцюбинського...

Величезний вплив на неї мали Євген Сверстюк, Іван Світличний, Василь Стус, Григорій Кочур, Борис Антоненко-Давидович, Алла Горська та інші «шістдесятники», об'єднані довкола Клубу творчої молоді...

Першим публічним виявом громадської позиції був протест під час перегляду фільму Сергія Параджанова «Тіні забутих предків» проти арештів 1965 року серед української інтелігенції, зокрема її близьких друзів. Після цього «демаршу» — виключення в 1966 р. з партії; відмова публікувати будь-які наукові статті, навіть праці про творчість Т. Шевченка, і нарешті звільнення в 1968 р. з Інституту літератури...

Проте протягом усіх (наступних) довгих років внутрішньої професійної еміграції вона була надзвичайно активною в громадському русі: була членом Клубу творчої молоді, виступала на літературних вечорах, виготовляла та поширювала «самвидав», допомагала родинам заарештованих та репресованих дисидентів, викладала кублі на їх захист, писала та підписувала власним іменем (без жодних псевдонімів!) листи-протести, петиції та вимагала звільнення дисидентів з тюрем, на що тоді теж потрібно було мати неабияку мужність.

Незважаючи на свою активну культурну і громадську діяльність, М. Х. Коцюбинська не вважала себе дисиденткою, бо, на її думку, дисиденти завжди мислять політично, тоді як вона сама до всього доходила тільки через мистецтво і певні етичні критерії... На прикладі життєдіяльності М. Коцюбинської визначте, якими були ті, хто сприяв поширенню і розвитку «самвидаву».

Уривок зі статті Я. Секо «Витоки українського самвидаву»

...Логічне наступне запитання: чому «шістдесятники» створили самвидав, а їхні попередники — ні? На межі 1950—1960-х рр. підпільні організації починають схилитися до «боротьби словом». Однак саме «шістдесятники» змогли піднести виготовлення нелегальної літератури на високий рівень. Причина їхнього успіху в умілому поєднанні таємності середовища поширення самвидаву з відкритістю діяльності... Вважаю, вирішальним фактором на користь появи самвидаву варто назвати зростаючу в суспільстві потребу в знаннях і неспроможність офіційної мережі інформації задовольнити її. Зверніть увагу на деталь, яка влучно характеризує різницю між лідерами на хвилі «шістдесятництва» та сучасними громадськими «лідерами». Перші — переважно шкільні та вузівські відмінники, другі — трієчники. Не потрібно забувати, що «шістдесятниками» ставала не вся молодь, а лише найдопитливіші її представники...

1. Як у джерелі визначається причина створення «самвидаву» саме «шістдесятниками»? 2. Що автор джерела вважає вирішальним чинником для появи «самвидаву»? Поясніть, як ви розумієте його думку.

Уривок зі статті О. Спанатія «Український самвидав 1956—1965 рр.»

...У першому номері «Українського вісника» виділяється три етапи розвитку самвидаву. Перший етап (до 1962 р.) характеризується як суто літературний: «поширюються твори художньої літератури й статті чи спогади, які так чи інакше торкалися літератури»; другий (1963—1965 рр.) — «етап розповсюдження анонімних статей, які зачіпали гострі соціальні та національні проблеми»; третій (1966 р.) — етап поширення статей з авторськими підписами...

1. У чому полягали змістові відмінності названих у джерелі етапів розвитку «самвидаву»? 2. За додатковими джерелами наведіть по 2—3 приклади творів «самвидаву» до кожного з названих періодів його розвитку.